فصلنامه علمی پژوهشی حسابداری مالی/سال پنجم/شماره ۲۰ /زمستان۹۲/صفحات ۲۱- ۱

بررسی رابطه‌ی حق‌الزحمه حسابرس و عملکرد شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران

مهدی صالحی*
محمود موسوی شیری**
حجت سدیر نوغانی***

تاریخ دریافت: ۹۲/۱/۳۱ تاریخ پذیرش: ۹۲/۵/۲۳

چکیده:

این پژوهش به بررسی رابطه بین حق‌الزحمه حسابرسی و عملکرد مالی شرکت‌ها می پردازد. حق‌الزحمه حسابرسی در بسیاری از پژوهش ها به عنوان شاخصی برای کیفیت حسابرسی معرفی شده است. در این پژوهش شاخص های عملکرد شامل قدرت سود، نرخ بازده دارایی ها، نرخ بازده حقوق صاحبان سهام و نسبت کیوتوبین است.

جامعه و نمونه ی آماری در این پژوهش شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی بازه ی زمانی ۶ ساله ی ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰ می باشد. برای سنجش فرضیه های پژوهش از آزمون های همبستگی اسپیرمن، آزمون ریشه واحد، آزمون ناهمسانی واریانس، آزمون هم

* استادیار حسابداری، دانشگاه فردوسی مشهد، گروه حسابداری، مشهد، خراسان رضوی، ایران(نویسنده مسئول). Email: Mehdi.salehi@um.ac.ir

** استادیار حسابداری، دانشگاه پیام نور، گروه حسابداری، ایران .

*** کارشناس ارشد حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات خراسان رضوی- بیرجند، گروه حسابداری، بیرجند، ایران.

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-23]

خطی و آزمون های مربوط به داده های تابلویی(چاو و هاسمن) استفاده شده است. نتایج نشان داد که حق الزحمه حسابرسی با شاخص های عملکرد رابطه معناداری نداشته است.

واژه های کلیدی: هزینه ی حسابرسی، استقلال حسابرس، شاخص های عملکردی

۱- مقدمه

هدف اصلی حسابداری کمک به سرمایه گذاران در اتخاذ تصمیمات مناسب اقتصادی است. در واقع جدایی مدیریت از مالکیت یک واحد تجاری باعث می شود تا سرمایه گذاران نتوانند آن طور که باید و شاید به اطلاعات داخل شرکت دسترسی داشته باشند. این امر باعث به وجود آمدن یک واحد گزارشگری مالی در واحدهای اقتصادی شده است. در عین حال وجود تضاد منافع بین مدیران و مالکان در بسیاری از مواقع باعث می شود تا مدیریت از اختیارات خود جهت ارائه اطلاعات مالی دستکاری شده استفاده کند. این امر باعث به وجود آمدن حسابرسی شد. در واقع حسابرسی از طریق بررسی حرفه ای گزارشات مالی تهیه شده توسط مدیریت اطمینان بخشی لازم را جهت استفاده از گزارشات مالی در اختیار مدیریت قرار می دهد.

در عین حال حسابرسی نیز در طی عمر نه چندان طولانی خود با چالش های فراوانی رو به رو بوده است. یکی از مهم ترین این چالش ها حفظ استقلال حسابرس است. از طرفی حسابرسی حق الزحمه ی خود را از صاحبکار دریافت می کند و از طرف دیگر باید در مورد کار او اظهار نظر کند. این امر باعث شده تا همواره استقلال و همچنین حق الزحمه ی حسابرسی همواره یکی از موضوعات مورد بحث درپژوهش های مالی باشد. علاوه بر حق الزحمه ی حسابرسی در بسیاری از مواقع به روابط غیرحسابرسی موجود بین حسابرس و صاحبکار باعث می شود تا استقلال صاحبکار تحت تاثیر قرار گیرد. به عنوان مثال در بحران مالی سال ۲۰۰۳ و ورشکستگی شرکت های بزرگ در ایالات متحده این روابط یکی از دلایل اصلی به وجود آمدن بحران بود. در واقع حسابرسان در بسیاری از مواقع علاوه بر ارائه ی خدمات حسابرسی، خدمات دیگری از جمله خدمات مالی، خدمات مشاوره ای و ... نیز ارائه می کنند که باعث می شود استقلال آنها مخدوش شود.

هدف این پژوهش بررسی رابطه بین حق‌الزحمه حسابرسی و عملکرد مالی شرکت‌هاست. به منظور اخذ تصمیمات مناسب، سرمایه‌گذاران باید بررسی کنند که آیا اطلاعات ارائه شده توسط شرکت‌ها، دارای بار اطلاعاتی مناسب است یا خیر. برخی از این اطلاعات مربوط به خدمات ارائه شده توسط حسابرسان و حق‌الزحمه دریافتی توسط آنان هست. حق‌الزحمه حسابرسی در

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-23]

بسیاری از پژوهش ها به عنوان شاخصی برای کیفیت حسابرسی معرفی شده است، موسسات حسابرسی به علت ارائه خدمات باکیفیت تر حق‌الزحمه بیشتری نیز دریافت می‌کنند. از این رو می‌توان حق‌الزحمه حسابرسی را به عنوان شاخصی جهت کیفیت حسابرسی تلقی کرد. حق‌الزحمه حسابرسی از مهم‌ترین معیارهای کیفیت حسابرسی محسوب می‌شود و کیفیت حسابرسی نیز از جمله معیارهای مهم در ساختار حاکمیت شرکتی محسوب می‌شود.

بسیاری از محققین دریافته‌اند که ساختار حاکمیت شرکتی مناسب بر عملکرد شرکت و ارزش بازار آن تاثیر مثبت دارد (گامپرز و دیگران[۱]، ۲۰۰۳). حاکمیت شرکتی در برگیرنده مجموعه روابط بین سهامداران، مدیران، حسابرسان و سایر افراد ذی‌نفع است که متضمن برقراری نظام کنترلی به منظور رعایت حقوق سهامداران جزء و اجرای صحیح مصوبات مجمع و جلوگیری از سوء استفاده احتمالی است. شرکت‌ها معتقدند که حاکمیت شرکتی مناسب، مدیریت و کنترل اثربخش واحدهای تجاری را تسهیل می‌کند و از این رو قادر به ارائه بازده بهینه برای کلیه دینفعان می‌باشند. بسیاری ازپژوهش های انجام شده در زمینه حاکمیت شرکتی بر مبنای نظریه نمایندگی است و بر مساله تضاد منافع تمرکز می‌کند. تضاد منافع زمانی پیش می‌آید که منافع مدیران و مالکان در یک راستا نباشند. نظریه نمایندگی بیان می-دارد، شرکت‌های با داشتن ساز و کارهای حاکمیت شرکتی بهتر، دارای عملکرد بهتر و ارزش بالاتری هستند و این امر را ناشی از پایین بودن هزینه‌های نمایندگی می‌داند.بروان و کایلر[۲] (۲۰۰۶) ، دیتمار و اسمیث[۳] (۲۰۰۷) در پژوهش های انجام شده خود نشان دادند، شرکت‌های دارای مکانیزم‌های حاکمیت شرکتی بهتر دارای عملکرد بهتر و ارزش بازار بالاتری هستند.

۲- پیشینه‌ی پژوهش

جیجر و رانادان[۴](۲۰۰۴) دریافتند که رابطه ی معنی داری بین میزان حق الزحمه ی حسابرسی و احتمال دریافت اظهار نظر تعدیل شده ی حسابرسی وجود دارد. هال و تونات[۵] (۲۰۰۱) رابطه بین کنترل های داخلی، اظهارنظر حسابرس و چرخش حسابرسان را مورد بررسی قرار دادند. تمرکز این پژوهش بر سال جاری و سال قبل از چرخش حسابرسان برای شرکت هایی است که اظهارنظر مشروط دریافت کرده اند. زیرا اظهار نظر مشروط باعث به

[1] - Gompers, et al.
[2] - Brown and Caylor
[3] - Dittmar and Smith
[4]-Geiger & Raghunandan
[5]-Thevenot & Hall

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-23]

وجود آمدن بحران در روابط صاحبکار با حسابرس می شود. نتایج پژوهش آنها نشان داد که شدت مشکلات ناشی از عدم وجود کنترل های داخلی، حق الزحمه حسابرس، مدت زمان رابطه‌ی بین حسابرس و صاحبکار و به کارگیری یکی از ۴ موسسه بزرگ حسابرسی از عواملی است که بر احتمال چرخش حسابرسان هنگام ارائه گزارش مشروط، موثر است.

گریفین و لونت[1](۲۰۱۱) در مطالعه ای اثر اخراج و گردش حسابرسان را بر حق الزحمه حسابرسی مورد بررسی قرار دادند. نتایج پژوهش آنها بیانگر این امر است که قبل و بعد از اخراج حسابرس، هزینه ی حسابرسی شرکت ها نسبت به هزینه ی نرمال حسابرسی کاهش یافته است. این امر نشان دهنده ی کاهش هزینه ی حسابرسی توسط شرکت در حال اخراج از کار و شرکتی است که در حال گرفتن کار حسابرسی مزبور است. در واقع این شرکت ها حق العمل خود را کاهش می دهند تا مشتری مزبور را از دست ندهند. همچنین نتایج بیانگر این امر است که در برخی از موارد قبل و بعد از گردش حسابرسان، حسابرس هزینه ی خود را بالا می برد. گریفین و لونت این را ناشی از ریسک بالای حسابرسی، چه برای موسسه ای که کار را از دست می دهد و چه برای موسسه ای که کار را به دست می آورد می دانند.

چن و دیگران[2](۲۰۱۲) رابطه ی بین هزینه ی حسابرسی، چرخش حسابرسان و ارائه‌ی گزارش های مربوط به سود شرکت توسط مدیریت، قبل از ارائه ی صورت های مالی را مورد بررسی قرار دادند. این گزارش ها که بدون کنترل حسابرسان برای تطبیق با استانداردها، منتشر می شود در بسیاری از مواقع سودجویانه است. نتایج پژوهش نشان داد رابطه ی معنی داری بین اعلام سودهای مزبور و چرخش و هزینه ی حسابرسی وجود دارد. همچنین نتایج پژوهش بیانگر این امر است که نگرانی حسابرسان نسبت به ریسک صاحبکار، با اعلام سودهای انجام شده توسط مدیریت که بر مبنای استانداردهای مالی صورت نمی گیرد، قبل از قانون سربنس آکسلی، افزایش یافته است.

موتینهو و همکاران[3](۲۰۱۲) به بررسی رابطه ی هزینه ی حسابرسی و عملکرد شرکت پرداختند. نمونه ی مورد بررسی این پژوهش متشکل از شرکت های غیرمالی آمریکایی بین سال های ۲۰۰۰ تا ۲۰۰۸ می باشد. آنها برای بررسی روابط بین متغیرها از مدل اثرات ثابت استفاده کردند. همچنین متغیرهای کنترل مورد بررسی در این پژوهش عبارتند از اندازه، اهرم، رشد فروش و هزینه های تحقیق و توسعه. به علاوه آنها از متغیرهای حاکمیت شرکتی جهت

[1]- Griffin & Lont
[2]-Chen, et al.
[3]-Moutinho, et al.

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-23]

متغیر کنترل استفاده کردند. نتایج پژوهش آنها بیانگر این امر است که سود عملیاتی شرکت رابطه ی معنی داری با هزینه های حسابرسی دارد.

پائول و همکاران[1](۲۰۱۳) در پژوهشی به بررسی اثر سلسله مراتبی مدیریت سود بر افزایش ریسک حسابرسی خصوصا پس از تصویب قانون سربنس آکسلی پرداختند. همچنین در این پژوهش پژوهشگران به صورت ضمنی اثر مدیریت سود بر چرخش حسابرسان را نیز مورد بررسی قرار دادند. نتایج پژوهش آنها بیانگر این امر است که حق الزحمه ی حسابرسان و چرخش آنها، رابطه ی مثبت و معنی داری با مدیریت سود شرکت ها دارد.

سجادی و زارعی (۱۳۸۶) به بررسی تاثیر ویژگی های موسسه حسابرسی و صاحب کار بر حق الزحمه ی حسابرسی پرداختند. این پژوهش از نوع توصیفی کاربردی بوده و با استفاده از پرسش نامه، داده های لازم گردآوری شده و از طریق فرض ها و روش های آماری مورد آزمون قرار گرفتند. نتایج پژوهش نشان می دهد که تخصص صنعتی موسسه حسابرسی، کیفیت گزارش حسابرسی، میزان دعاوی حقوقی صاحب کار و تنگناهای فرآیند گزارش حسابرسی در تعیین حق الزحمه ی حسابرسی موثر است. همچنین نتایج پژوهش نشان داد که شهرت موسسه ی حسابرسی، استقلال حسابرسان موسسه حسابرسی و شهرت صاحب کار در تعیین حق الزحمه ی حسابرسی موثر نیست. سجادی و ابراهیمی مند(۱۳۸۸) عوامل کاهنده استقلال حسابرس مستقل را از دیدگاه حسابرسان عضو جامعه حسابداران رسمی مورد بررسی قرار دادند. نتایج پژوهش نشان می دهد از نظر حسابرسان، حق الزحمه معوق حسابرسی، تاثیرگذاری مدیریت بر انتخاب یا تعویض حسابرس و تعیین حق الزحمه حسابرسی، پذیرش هدایای صاحب کار، تداوم انتخاب حسابرس برای مدت طولانی از عوامل کاهنده ی استقلال حسابرس هستند. نیک بخت و تنانی (۱۳۸۹) عوامل موثر بر حق الزحمه حسابرسی صورت های مالی را مورد آزمون قرار دادند. برای این منظور آنها اطلاعات پنج سال متوالی را از طریق مصاحبه جمع آوری کردند. آنها در این پژوهش از تحلیل همبستگی و از روش تخمین پانل استفاده شده است. یافته های پژوهش نشان می دهد حجم عملیات شرکت، پیچیدگی عملیات، نوع موسسه حسابرسی و تورم ارتباط معنی داری با حق الزحمه ی حسابرسی دارند. ولی متغیرهای ریسک حسابرسی و تحصیلات و تجربه ی مسئول تهیه کننده ی صورت های مالی با متغیر وابسته(حق الزحمه ی حسابرسی) فاقد ارتباط آماری بودند.

بنی مهد و اکبری (۱۳۸۹) رابطه بین متغیرهای شاخص ورشکستگی آلتمن و تغییر حسابرس را طی یک بازه زمانی ۷ ساله از سال ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۶ مورد بررسی قرار دادند. با

[1]-Paul, et al.

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-23]

استفاده از داده های ترکیبی از ۵۶ شرکت مشخص گردید که هیچکدام از متغیرهای مذکور با تغییر حسابرس رابطه معنی داری ندارد. اما با افزودن متغیرهای کیفی مانند صدور گزارش غیرمقبول در سال قبل از تغییر حسابرس، تغییر مالکیت و همچنین متغیرهای کمی اندازه شرکت و نسبت اهرمی به عنوان متغیرهای کنترل کننده، نشان داده شد که عوامل تاثیرگذار بر تغییر حسابرسی در ایران، عوامل غیرکمی است.

نیک بخت و تنانی(۱۳۸۹) عوامل موثر بر حق الزحمه حسابرسی صورت های مالی را مورد آزمون قرار دادند. برای این منظور آنها اطلاعات پنج سال متوالی را از طریق مصاحبه جمع آوری کردند. آنها در این پژوهش از تحلیل همبستگی و از روش تخمین پانل استفاده شده است. یافته‌های پژوهش نشان می دهد حجم عملیات شرکت، پیچیدگی عملیات، نوع موسسه حسابرسی و تورم ارتباط معنی داری با حق الزحمه ی حسابرسی دارند. ولی متغیرهای ریسک حسابرسی و تحصیلات و تجربه ی مسئول تهیه کننده ی صورت های مالی با متغیر وابسته(حق الزحمه ی حسابرسی) فاقد ارتباط آماری بودند.

علوی طبار و دیگران (۱۳۹۰) رابطه نظام راهبری و حق الزحمه حسابرسی مستقل شرکت ها را مورد بررسی قرار دادند. نظام راهبردی شرکت ها مجموعه ای از فرآیندها و ساختارهایی است که با استفاده از ساز و کارهای درون سازمانی و برون سازمانی در پی کسب اطمینان از رعایت حقوق ذی نفعان، پاسخگویی، شفافیت و عدالت در واحدهای تجاری است. این پژوهش به دنبال یافتن پاسخ این پرسش است که آیا نظام راهبری شرکت ها در ایران با میزان حق الزحمه حسابرسی مستقل رابطه معنی داری دارد یا خیرو این که چنین رابطه ای در چه جهتی است. بدین منظور ۲۰۱ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در سال ۱۳۸۷ به عنوان نمونه انتخاب شد و رابطه ده عامل شناخته شده نظام راهبری شرکت ها با توجه به مبانی نظری، ادبیات و منابع اطلاعاتی موجود با حق الزحمه حسابرسی مورد بررسی قرار گرفت. نتایج پژوهش حاکی است که از ده عامل مزبور، دو عامل درصد مالکیت نهادهای دولتی و شبه دولتی و نوع حسابرس با حق الزحمه حسابرسی مستقل رابطه مستقیم و معنی داری دارد.

نیکزاد چالشتری و همکاران(۱۳۹۰) به بررسی تاثیر فرصت های رشد و مشکلات نمایندگی ناشی از جریان های نقدی آزاد شرکت ها بر حق الزحمه حسابرسی پرداختند آنها به این نتیجه رسیدند که فرصت های رشد و جریان های نقد آزاد بر حق الزحمه حسابرسی اثر گذارند.

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-23]

۳- روش پژوهش، جامعه و نمونه‌ی آماری

هدف از انجام پژوهش، شناخت و پیش‌بینی یک پدیده در یک جامعه‌ی آماری است. برای کسب شناخت از آن پدیده، نمونه‌هایی از آن جامعه انتخاب می‌شود و تجزیه و تحلیل‌ها بر روی نمونه‌ی منتخب انجام شده و سپس، نتایج به دست آمده به کل جامعه‌ی آماری تعمیم داده می‌شود. جامعه آماری مورد نظر پژوهش، شرکت‌هایی هستند که از سال ۱۳۸۵ در بورس اوراق بهادار تهران پذیرفته شده‌اند و از ویژگی‌های زیر برخوردارند:

الف) تا قبل از سال ۱۳۸۵ در بورس اوراق بهادار تهران پذیرفته شده باشند. دلیل این موضوع این است که تعداد نمونه‌ی آماری در سال‌های مورد بررسی، برابر باشد.

ب) به منظور قابلیت مقایسه داشتن اطلاعات، دوره‌ی مالی آن شرکت‌ها، منتهی به بیست و نهم اسفندماه باشد.

پ) سهام شرکت‌ها در طول سال مالی معامله شده باشد.

ت) شرکت‌های سرمایه‌گذاری و واسطه‌گری مالی نباشند.

ث) اطلاعات مورد نیاز تحقیق از شرکت‌ها در دسترس باشند.

پس از اعمال محدودیت های فوق تعداد ۹۵ شرکت انتخاب گردید.

۴- فرضیه های پژوهش

تئوری حسابداری به صورت مستقیم قابل بررسی نیست. پژوهشگر باید فرضیه‌هایی را از درون تئوری استخراج کند و بر اساس تأیید یا عدم تأیید فرضیه، به سازگاری تئوری با محیط مورد بررسی بپردازد. بنابراین، آزمون فرضیه‌ها روشی برای تأیید یا عدم تأیید یک تئوری تلقی می‌شود (بلکویی[1] ۲۰۰۵). با توجه به مبانی نظری فرضیه های پژوهش تدوین گردید که به شرح زیر می باشند:

فرضیه اول: بین حق‌الزحمه حسابرسی و قدرت سود رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه دوم: بین حق‌الزحمه حسابرسی و نرخ بازده دارایی‌ها شرکت‌ها رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه سوم: بین حق‌الزحمه حسابرسی و نرخ بازده حقوق صاحبان سهام رابطه معناداری وجود دارد.

[1] Belkaoui

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-23]

فرضیه چهارم: بین حق‌الزحمه حسابرسی و نسبت کیو توبین رابطه معناداری وجود دارد.

برای سنجش فرضیات فوق از مدل های رگرسیونی زیر بهره گرفته شده است:

$$EP = a + b_1 Ln\ (audit\ fees) + b_2\ Ln\ (asset) + b_3\ Capital\ intensity + b_4\ sale\ growth + b_5\ Leverage + b_6\ Index\ cg + e_t$$

EP : قدرت سود که از طریق تقسیم سود قبل از بهره و مالیات بر قیمت سهام حاصل می‌شود.

Ln(audit fees): لگاریتم طبیعی حق الزحمه ی حسابرس

Ln (asset) : لگاریتم طبیعی اندازه دارایی ها

Capital intensity : نسبت گردش دارایی ها که از تقسیم مجموع دارایی‌های پایان سال بر فروش طی سال محاسبه می شود.

sale growth : نرخ رشد فروش شرکت که از تفاوت فروش سال جاری و سال قبل تقسیم بر فروش سال جاری به دست می‌آید.

Leverage : اهرم شرکت که از تقسیم بدهی‌های بلندمدت بر مجموع دارایی‌ها به دست می آید.

Index cg : شاخص حاکمیت شرکتی که شامل تمرکز مالکیت و مالکیت نهادی می باشد.

e: جمله ی خطای رگرسیون.

شایان ذکر است متغیر حق الزحمه ی حسابرسی، متغیر مستقل اصلی و بقیه ی متغیرها، متغیرهای کنترلی هستند.

$$ROA = a + b1\ Ln(audit\ fees) + b2\ Ln\ (asset) + b3\ Capital\ intensity + b4\ sale\ growth + b5\ Leverage + b6\ Index\ cg + e$$

ROA : نسبت بازده دارایی ها که از تقسیم سود بر جمع دارایی ها محاسبه می شود.

$$ROE = a + b_1 Ln(audit\ fees) + b_2\ Ln\ (asset) + b_3\ Capital\ intensity + b_4\ sale\ growth + b_5\ Leverage + b_6\ Index\ cg + e_t$$

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-23]

ROE: نسبت بازده حقوق صاحبان سهام که از تقسیم سود بر جمع حقوق صاحبان سهام محاسبه می شود.

$$\text{Tobin Q} = a + b_1 \text{Ln(audit fees)} + b_2 \text{Ln (asset)} + b_3 \text{ Capital intensity} + b_4 \text{ sale growth} + b_5 \text{ Leverage} + b_6 \text{ Index cg} + e_t$$

Tobin Q : نسبت کیوتوبین که از طریق زیر به دست می‌آید.

(ارزش دفتری بدهی ها + ارزش بازار حقوق صاحبان سهام) تقسیم بر ارزش دفتری دارایی ها (موتینهو و همکاران، ۲۰۱۲)

۵- نتایج آزمون فرضیه های پژوهش

آمار توصیفی

آمار توصیفی شامل میانگین، میانه، انحراف معیار، ماکزیمم و مینیمم کلیه متغیرهای پژوهش است. جدول زیر آمار توصیفی کلیه متغیرها را نشان می‌دهد. نتایج نشان می دهد مقدار میانگین قدرت سود که از تقسیم سود قبل از بهره و مالیات بر قیمت سهام حاصل می شود ۱۴ درصد می باشد. بیشترین این متغیر ۳/۰۹ و کمترین آن ۳/۰۵- و دارای انحراف استاندارد ۴۳ درصد می باشد. نرخ بازده دارایی ها که از تقسیم سود بر مجموع دارایی های پایان دوره حاصل شده است نشان می دهد که میانگین سود بر مجموع دارایی های شرکت ها در دوره زمانی مورد بررسی ۱۰ درصد بوده و این مقدار مثبت می باشد. نرخ بازده حقوق صاحبان سهام نشان می دهد که سود کسب شده شرکت ها در دوره زمانی مورد بررسی بطور میانگین ۳۲ درصد مجموع حقوق صاحبان سهام بوده است. نسبت کیوتوبین دارای میانگین ۱/۷۳ و انحراف استاندارد ۷۲ درصد می باشد. آمار توصیفی سایر متغیرها نشان می دهد که نسبت گردش دارایی ها دارای مقدار ۸۶ درصد می باشد و نشان می دهد که فروش شرکت ها در دوره زمانی پژوهش ۸۶ درصد مجموع دارایی شرکت ها بوده است. همچنین نرخ رشد فروش نیز حاکی از رشد ۷ درصدی مجموع فروش آنها می باشد.نسبت اهرمی که از تقسیم مجموع بدهای بلندمدت بر مجموع دارایی ها به دست آمده است دارای مقدار ۱۰ درصد می باشد. تمرکز مالکیت و مالکیت نهادی که از مهمترین مکانیزم های حاکمیت شرکتی به شمار می روند دارای مقدار ۷۵ درصد و ۳۹ درصد می باشند.

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-23]

جدول(۱): آمار توصیفی متغیرهای تحقیق

شرح	میانگین	میانه	بیشترین	کمترین	انحراف استاندارد
قدرت سود	./۱٤	./۱۷	۳/۰۹	-۳/۰۵	۰/٤۳
نرخ بازده دارایی ها	./۱۰	./۰۹	۱/۰۷	-./۷۷	۰/۱۵
نرخ بازده حقوق صاحبان سهام	۳۲/.	./۳۰	٦/٦٤	-۳/٤٦	۰/٦٤
نسبت کیوتوبین	۱/۷۳	۱/۵۱	۷/۳۲	./۷۵	۰/۷۲
لگریتم طبیعی حق الزحمه حسابرسی	۲/۵۵	۲/۵۲	۳/۸۷	۷۷/.	./۳٤
لگاریتم طبیعی مجموع دارایی ها	۵/٦٤	۵/٦۲	۷/۰٦	٤/۰٦	۰/۵۳
نسبت گردش دارایی ها	./۸٦	./۷۹	٤/۸۳	./۰۷	۰/۵۱
نرخ رشد فروش	./۰۷	./۱۲	۱	-۱/۷۳	۰/۳۳
نسبت اهرمی	۱۰/.	۰٦/.	۹۱/.	۰	۰/۱۳
تمرکز مالکیت	۷۵/.	./۸	۱	۰	۰/۱۹
مالکیت نهادی	./۳۹	./۲۹	۱	۰	۰/۳٦

مأخذ: یافته های پژوهشگر

همبستگی اسپیرمن

جدول شماره۲ همبستگی اسپیرمن بین متغیرها را نشان می دهد. نتایج نشان می دهد که نرخ بازده دارایی‌ها، نرخ بازده حقوق صاحبان سهام، اندازه شرکت،نرخ رشد فروش و نسبت بدهی ها با قدرت سود همبستگی مثبت و معناداری دارند. نسبت گردش دارایی ها نیز با متغیرهای عملکرد شرکت که شامل قدرت سود، نرخ بازده دارایی ها ، نرخ بازده حقوق صاحبان سهام و نسبت کیوتوبین باشد همبستگی مثبت معناداری دارد. سایر روابط نیز نشان می دهند که اندازه شرکت ها با قدرت سود و نرخ بازده حقوق صاحبان سهام همبستگی مثبت معناداری داشته و با نسبت کیوتوبین همبستگی منفی معناداری دارد.

جدول(۲): همبستگی بین متغیرها

شرح	EP	ROA	ROE	Q-TOBIN	LN-audit	LN-asset	Intensity	Sale	Lev	Cons	Ins
EP	۱										
ROA	*./٦۱	۱									
ROE	*./٤۲	*./۷۳	۱								
Q-TOBIN	*-./۱۲	*./۵٤	*./٤۰	۱							
LN-audit	./۰۲	-./۰۱	./۰۰٦	-./۰٤	۱						
LN-asset	*./۱۸	./۰۲	*./۱۰	*-./۲٦	*./۲٦	۱					

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-23]

شرح	EP	ROA	ROE	Q-TOBIN	LN-audit	LN-asset	Intensity	Sale	Lev	Cons	Ins
Intensity	٭./۲۲	٭./۲۷	٭./۲٤	٭./۱۲	./۰٦	-./۱٤	۱				
Sale	٭./۱۷	٭-./۱۳	٭./۳۲	٭./۱۲	-./۰۸	./۰۸	٭./۲۵	۱			
Lev	٭./۰۸	./۰۷	٭-./۱۰	٭-./۱۰	٭-./۱۲	-./۰۰۱	٭-./۲۱	-./۰۰۲	۱		
Cons	./۰۵	./۰۷	٭./۱۰	٭./۱۳	٭-./۰۹	٭-./۱٦	./۰۳	./۰۸	٭./۱۲	۱	
Ins	./۰۳	./۰۲	./۰٤	٭./۱۲	-./۰۷	./۰۵	./۰۲	./۰۰۹	-./۰۲	٭./۳۸	۱

٭ معنی دار در سطح خطای ۹۵ درصد

همچنین بین اندازه شرکت ها و حق الزحمه حسابرسی نیز همبستگی مثبت معناداری وجود دارد. نتایج همچنین نشان می دهد که هیچ یک از شاخص های عملکرد در این پژوهش شامل قدرت سود، نرخ بازده دارایی ها ، نرخ بازده حقوق صاحبان سهام و نسبت کیوتوبین با حق الزحمه حسابرسی همبستگی معناداری نداشته‌اند. نسبت بدهی ها با حق الزحمه حسابرسی همبستگی منفی معناداری داشته و در نهایت تمرکز مالکیت نیز با حق الزحمه حسابرسی همبستگی منفی معناداری داشتند سایر متغیرهای پژوهش با حق الزحمه حسابرسی همبستگی معناداری نداشته اند.

آزمون ریشه واحد

قبل از تجزیه و تحلیل و آزمون فرضیه ها پایایی متغیرهای پژوهش مورد بررسی قرار گرفته است. پایایی متغیرهای پژوهش به این معنا است که میانگین و واریانس متغیرهای پژوهش بین سالهای مختلف ثابت بوده است. درنتیجه استفاده از این متغیرها در مدل، باعث بوجود آمدن رگرسیون کاذب نمی شود. بدین منظور از آزمون ایم، پسران و شین[1] و فیلیپس – پرون[2] استفاده شده است که نتایج آن در نگاره شماره۳ ارایه شده است. نتایج نشان می دهد که میزان احتمال تمامی متغیرها کمتر از ۵ درصد بوده و بنابراین تمامی متغیرهای پژوهش در دوره مورد بررسی در سطح پایا هستند.

[1] - Im, Pesaran and Shin
[2] - Pilips - Peron

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-23]

جدول(۳): آزمون ریشه واحد

شرح	آزمون ایم – پساران – شین		آزمون فیلیپس – پرون	
قدرت سود	-۲۵/۲۱	./۰۰۰	-۲۵/۲۱	./۰۰۰
نرخ بازده دارایی ها	-۲۳/٦٤	./۰۰۰	-۲۳/٦۳	./۰۰۰
نرخ بازده حقوق صاحبان سهام	-۲٤/۱۳	./۰۰۰	-۲٤/۱۳	./۰۰۰
نسبت کیوتوبین	-۵/۷۱	./۰۰۰	-۲٤/۱۹	./۰۰۰
لگریتم طبیعی حق الزحمه حسابرسی	-۲۱/۹۱	./۰۰۰	-۲۲/۳٦	./۰۰۰
لگاریتم طبیعی مجموع دارایی ها	-۱۳/٦۳	./۰۰۰	-۲۱/۳۳	./۰۰۰
نسبت گردش دارایی ها	-۲۵/۲۱	./۰۰۰	-۲۵/۲۲	./۰۰۰
نرخ رشد فروش	-۲۲/۲٦	./۰۰۰	-۲۲/۵٤	./۰۰۰
نسبت اهرمی	-۲٤/٦۹	./۰۰۰	-۲٤/۹۳	./۰۰۰
تمرکز مالکیت	-۱۹/۰۳	./۰۰۰	-۱۹/٦٦	./۰۰۰
مالکیت نهادی	-۱۰/٦۱	./۰۰۰	-۲۲/۷۷	./۰۰۰

آزمون ناهمسانی واریانس

در آمار دنباله ای از متغیرهای تصادفی که دارای واریانسهای متفاوتی باشد واریانس ناهمسان نامیده می شود. درمقابل به یک دنباله ازمتغیرهای تصادفی واریانس همسان میگویند اگر دارای واریانس ثابتی باشند. در این پژوهش برای تخمین ناهمسانی واریانس از آزمون آرچ[1] استفاده شده است که نتایج آن در جدول شماره ۴ ارایه شده است و با توجه به نتایج مشاهده شده، می توان بیان داشت که مدل‌های پژوهش برای آزمون فرضیه‌ها دارای ناهمسانی واریانس نبوده و برای انجام و آزمون فرضیه ها مناسب بوده اند.

جدول(٤): آزمون ناهمسانی واریانس

شرح	آماره	سطح معناداری
مدل قدرت سود	./۰۵	./۸۲
مدل نرخ بازده دارایی ها	./۵۱	./٤۸
مدل نرخ بازده حقوق صاحبان سهام	./٤۵	./۵۱
مدل نسبت کیوتوبین	./٦۳	./٤۱

[1]-Arch

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-23]

آزمون هم خطی

برای بررسی عدم وجود خود همبستگی بین جملات اخلال مدل ها از آزمون هم خطی استفاده شده است. در این پژوهش برای بررسی هم خطی از آزمون LM و آزمون DW استفاده شده است. نتایج آزمون DW به همراه آزمون فرضیه ها ارایه گریده است، برای اطمینان بیشتر از آزمون LM نیز استفاده شده است که نتایج آن در نگاره شماره ۵ مشاهده می شود.

جدول (۵): آزمون همخطی

مدل	آماره	سطح معناداری
مدل قدرت سود	**./٦١**	**./٥٥**
مدل نرخ بازده دارایی ها	**./١٣**	**./٨٧**
مدل نرخ بازده حقوق صاحبان سهام	**./٠١**	**./٩٩**
مدل نسبت کیوتوبین	**١/٠٢**	**./٣٦**

اگر جملات اخلال مدل با یکدیگر همبستگی داشته باشند، این امر منجر خواهد شد تا ضرایب متغیرها در مدل بدون تورش بوده و در نتیجه کارا نباشند. . نتایج حاصل از آزمون نشان می دهد که با توجه به مقدار آماره آزمون F و سطح معنی داری که بیشتر از ۵ درصد می باشد، مدل های پژوهش برای آزمون فرضیه ها دارای همبستگی جملات اخلال نبوده و از اینرو نتایج آزمون فرضیه ها کارا می باشد.

نتایج آزمون چاو

جدول شماره ۶ نشان دهنده نتیجه آزمون چاو می باشد. نتیجه این آزمون نشان می دهد که مقدار آماره‌ی F و سطح معناداری آن برای مدل های قدرت سود، نرخ بازده دارایی ها و نرخ بازده حقوق صاحبان سهام بیانگر رد فرض H_1 (مدل تلفیقی) می باشد. به بیان دیگر، اثرات فردی و یا گروهی وجود ندارد و باید از روش داده های ترکیبی برای برآورد این مدل‌ها استفاده شود. اما برای مدل حق الزحمه نسبت کیوتوبین، مقدار آماره‌ی F و سطح معناداری آن برای بیانگر رد فرض H_0 می باشد. به بیان دیگر، اثرات فردی و یا گروهی وجود دارد و باید از روش داده های اثرات ثابت برای برآورد این مدل استفاده شود.

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-23]

جدول (٦): آزمون چاو

شرح	آماره	سطح معناداری
مدل قدرت سود	./۸۳	./۵۳
مدل نرخ بازده دارایی ها	./۴۹	./۷۸
مدل نرخ بازده حقوق صاحبان سهام	۱/۷۹	./۱۱
مدل نسبت کیوتوبین	۲/۲۷	./۰۴۶

مدل قدرت سود

در این مدل به بررسی تاثیر حق الزحمه حسابرسی بر قدرت سود پرداخته شده است. نتایج آزمون مدل در نگاره شماره۷ ارایه شده است. آماره F و سطح معناداری موید معنادار بودن مدل برای آزمون فرضیه‌ها است. نتایج آزمون دوربین-واتسون نیز نشان‌دهنده عدم وجود خود همبستگی بین جملات اخلال است(این آماره بین ۱,۵ تا ۲..۵ قرار دارد). نتایج نشان می دهد که بین حق الزحمه حسابرسی و عملکرد شرکت ها (قدرت سود) رابطه معناداری وجود ندارد. از این رو فرضیه اول پژوهش رد می گردد.

EP = a + b1 Ln (audit fees) + b2 Ln (asset) + b3 Capital intensity + b4 sale growth + b5 Leverage + b6 Index cg + e

جدول(۷): نتایج آزمون مدل قدرت سود

شرح	Coefficient	t-Statistic	Prob.
C	-./۲۴	-۴/۲۹	*۰/۰۰۰
LN-audit	-./۰۱	-./۹۵	./۳۴
LN-asset	۰۶/.	۷/۷۱	*۰/۰۰۰
Intensity	./۰۶	۴/۸۱	*۰/۰۰۰
Sale	./۰۹	۶/۷۵	*۰/۰۰۰
Lev	-./۱۹	-۴/۰۳	*۰/۰۰۰
Cons	./۰۷	۲/۳۱	*۰/۰۲۱
Ins	-./۰۰۶	-./۵۸	./۵۶
Adjusted R-squared	۲۶/.		
F-statistic	۲۶/۳۷		
Prob. (F-statistic)	۰۰۰/.		
D.W	۷۴/۱		

*معنادار در سطح خطای ۵ درصد،

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-23]

اندازه شرکت ها با قدرت سود رابطه معناداری دارد. زیرا شرکت ها هر چه بزرگتر باشند توانایی بیشتری در کسب سود آوری داشته و از این رو انتظار می رفت که بین این متغیر و قدرت سود رابطه معناداری وجود داشته باشد. بین نسبت گردش دارایی ها و قدرت سود نیز رابطه معناداری وجود دارد. نسب اهرمی با قدرت سود رابطه منفی معناداری داشته و در نهایت تمرکز مالکیت با قدرت سود رابطه معناداری دارد.

مدل نرخ بازده دارایی ها

در این مدل به بررسی تاثیر حق الزحمه حسابرسی بر نرخ بازده دارایی ها پرداخته شده است. نتایج آزمون مدل در جدول شماره ۸ ارایه شده است.

ROA = a + b1 Ln (audit fees) + b2 Ln (asset) + b3 Capital intensity + b4 sale growth + b5 Leverage + b6 Index cg + e

جدول(۸): نتایج آزمون مدل نرخ بازده دارایی ها

شرح	Coefficient	t-Statistic	Prob.
C	./۰۷	۱/۹۵	۰/۰۵۲
LN-asset	-./۰۱	-۱/۴۶	./۱۴
Intensity	۰/۰۰۵	./۷۹	./۴۲
Sale	./۰۲	۳/۲۵	*۰/۰۰۱
Lev	./۰۶	۵/۶۶	*۰/۰۰۰
Cons	-./۱۷	-۷/۶۲	*۰/۰۰۰
Ins	./۰۳	۲/۴۵	*۰/۰۱۴
LN-asset	-./۰۱	-۱/۶۶	./۰۹
Adjusted R-squared	۲۱/.		
F-statistic	۲۰/۶۷		
Prob. (F-statistic)	۰۰۰/.		
D.W	۱/۹۲		

* معنادار در سطح خطای ۵ درصد،

آماره F و سطح معناداری موید معنادار بودن مدل برای آزمون فرضیه‌ها است. نتایج آزمون دوربین-واتسون نیز نشان‌دهنده عدم وجود خود همبستگی بین جملات اخلال است.

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-23]

نتایج نشان می دهد که بین حق الزحمه حسابرسی و عملکرد شرکت ها (نرخ بازده دارایی ها) رابطه منفی وجود دارد اما این رابطه معنادار نمی باشد. از این رو فرضیه دوم پژوهش رد می گردد. بین نسبت گردش دارایی ها و نرخ بازده دارایی ها نیز رابطه معناداری وجود دارد. نسب اهرمی با نرخ بازده دارایی ها رابطه مثبت معناداری داشته و در نهایت تمرکز مالکیت با نرخ بازده دارایی ها رابطه معناداری دارد. انتظار می رود افزایش بدهی ها منجر به افزایش هزینه های ناشی از دریافت تسهیلات شده که این امر منجر به کاهش سود خواهد شد.

مدل نرخ بازده حقوق صاحبان سهام

در این مدل به بررسی تاثیر حق الزحمه حسابرسی بر نرخ بازده حقوق صاحبان سهام پرداخته شده است. نتایج آزمون مدل در جدول شماره۹ ارایه شده است.

ROE = a + b1 Ln (audit fees) + b2 Ln (asset) + b3 Capital intensity + b4 sale growth + b5 Leverage + b6 Index cg + e

جدول(۹): نتایج آزمون مدل نرخ بازده حقوق صاحبان سهام

شرح	Coefficient	t-Statistic	Prob.
C	-./۱۲	-۱/۴۱	۰/۱۶
لگریتم طبیعی حق الزحمه حسابرسی	-./۰۴	-۱/۴۸	./۱۴
لگاریتم طبیعی مجموع دارایی ها	۰/۰۷	۴/۶۱	*۰/۰۰۰
نسبت گردش دارایی ها	./۰۴	۱/۷۸	./۰۷
نرخ رشد فروش	./۲۶	۷/۷۹	*۰/۰۰۰
نسبت اهرمی	-./۱۴	-۱/۷۶	./۰۷
تمرکز مالکیت	./۲۱	۵/۸۸	*۰/۰۰۰
مالکیت نهادی	-./۰۳	-۱/۲۱	./۲۳
Adjusted R-squared	۰/۲۱		
F-statistic	۱۹/۱۹		
Prob. (F-statistic)	۰/۰۰۰		
D.W	۱/۷۵		

* معنادار در سطح خطای ۵ درصد

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-23]

آماره F و سطح معناداری موید معنادار بودن مدل برای آزمون فرضیه‌ها است. نتایج آزمون دوربین-واتسون نیز نشان‌دهنده عدم وجود خود همبستگی بین جملات اخلال است. نتایج نشان می‌دهد که بین حق الزحمه حسابرسی و عملکرد شرکت ها (نرخ بازده حقوق صاحبان سهام) رابطه منفی وجود دارد اما این رابطه معنادار نمی باشد. از این رو فرضیه سوم پژوهش رد می گردد. بین لگاریتم طبیعی مجموع دارایی ها و نرخ بازده حقوق صاحبان سهام نیز رابطه معناداری وجود دارد. نسب اهرمی با نرخ بازده حقوق صاحبان سهام رابطه منفی داشته و تمرکز مالکیت با نرخ بازده حقوق صاحبان سهام رابطه معناداری دارد. نرخ رشد فروش نیز با نرخ بازده حقوق صاحبان سهام رابطه معناداری دارد.

مدل نسبت کیوتوبین

در این مدل به بررسی تاثیر حق الزحمه حسابرسی بر نسبت کیوتوبین پرداخته شده است. نتایج آزمون مدل در جدول شماره ۱۰ ارایه شده است.

Tobin Q = a + b1 Ln (audit fees) + b2 Ln (asset) + b3 Capital intensity + b4 sale growth + b5 Leverage + b6 Index cg + e

جدول ۱۰. نتایج آزمون مدل نسبت کیوتوبین

شرح	Coefficient	t-Statistic	Prob.
C	۳/۲۹	۷/۹۵	٭۰/۰۰۰
لگریتم طبیعی حق الزحمه حسابرسی	-./۰۰۳	-./۰۳	./۹۷
لگاریتم طبیعی مجموع دارایی ها	-./۲۷	-۴/۴۲	٭۰/۰۰۰
نسبت گردش دارایی ها	-./۰۰۲	-./۰۴	۰/۹۷
نرخ رشد فروش	./۲۳	۲/۳۳	٭۰/۰۱۹
نسبت اهرمی	-./۶۴	-۲/۵۷	٭۰/۰۱
تمرکز مالکیت	./۰۰۵	./۰۳	./۹۸
مالکیت نهادی	./۱۲	۱/۳۵	./۱۸
Adjusted R-squared	۰۸/.		
F-statistic	۴/۵۱		
Prob. (F-statistic)	۰۰۰/.		
D.W	۱/۵۷		

* معنادار در سطح خطای ۵ درصد

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-23]

آماره F و سطح معناداری موید معنادار بودن مدل برای آزمون فرضیه‌ها است. نتایج آزمون دوربین-واتسون نیز نشان‌دهنده عدم وجود خود همبستگی بین جملات اخلال است. نتایج نشان می دهد که بین حق الزحمه حسابرسی و عملکرد شرکت ها (نسبت کیوتوبین) رابطه منفی وجود دارد اما این رابطه معنادار نمی باشد. از این رو فرضیه چهارم پژوهش رد می گردد. نسب اهرمی با نسبت کیوتوبین رابطه منفی داشته است. نرخ رشد فروش نیز با نسبت کیوتوبین رابطه معناداری دارد.

۶- خلاصه و نتیجه گیری

حق‌الزحمه حسابرسی از مهم‌ترین معیارهای کیفیت حسابرسی محسوب می‌شود و کیفیت حسابرسی نیز از جمله معیارهای مهم در ساختار حاکمیت شرکتی محسوب می‌شود. نظریه نمایندگی بیان می‌دارد، که شرکت‌های با داشتن ساز و کارهای حاکمیت شرکتی بهتر، دارای عملکرد بهتر و ارزش بالاتری هستند و این امر را ناشی از پایین بودن هزینه‌های نمایندگی می‌داند. به منظور بررسی نقش حسابرسان در افزایش ارزش شرکت ها در این پژوهش به بررسی رابطه بین حق‌الزحمه حسابرسی و عملکرد مالی شرکت‌ها پرداخته شد نتایج نشان می دهد که بین حق الزحمه حسابرسی و قدرت سود اوری رابطه وجود ندارد بطوریکه این رابطه با شاخص های عملکرد در نظر گرفته شده (نرخ بازده دارایی ها،نرخ بازده حقوق صاحبان سهام و نسبت کیوتوبین) رابطه منفی داشته اما این رابطه معنادار نمی باشد. این نتایج بر خلاف نتایج پژوهش های گذشته که توسط موتینهو و همکاران(۲۰۱۲) و نیز چن و دیگران(۲۰۱۲) صورت گرفته که نشانگر ضعف گزارش های حسابرسی در ایران از این جنبه تئوری نمایندگی است.

۷- محدودیت های پژوهش

پژوهش حاضر دارای محدودیت‌هایی است که باعث می‌شود نتایج آن با احتیاط بیان شود:

الف) اولین محدودیت مربوط به ویژگی خاص پژوهش های نیمه تجربی است که در حوزه‌ی علوم اجتماعی رایج است.به عبارت دیگر، تأثیر متغیرهای دیگری که کنترل آنها خارج از دسترس پژوهشگر است و امکان تأثیرگذاری آنها بر نتایج تحقیق دور از ذهن نیست.

ب) به دلیل عدم دسترسی به اطلاعات تمام شرکت ها اطلاعات برخی از شرکت ها در نمونه قرار نگرفتند.

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-23]

۸- پیشنهاد برای پژوهش های آتی

با توجه به عدم پذیرش روابط تئوری نمایندگی در خصوص رابطه بین حق الزحمه حسابرسی و عملکرد شرکت ها ، پیشنهاد می گردد نقش و تاثیر گزارش های حسابرسی در بهبود کیفیت گزارشگری مالی از منظر سرمایه گذاران بررسی شود تا مشخص گردد این گزارش ها توانایی ایجاد ارزش افزوده از طریق افشای مناسب تر اطلاعات مالی شرکت ها را دارا می باشند.

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-23]

منابع:

۱- بنی مهد، بهمن و اکبری، رضا.(۱۳۸۹). "بررسی رابطه ی بین متغیرهای ورشکستگی آلتمن و تغییر حسابرس". مجله حسابداری مدیریت، سال سوم، شماره ۶، پاییز.

۲- سجادی، حسین و ابراهیمی مند، مهدی.(۱۳۸۸). "عوامل کاهنده ی استقلال حسابرس". **مجله پیشرفت های حسابداری دانشگاه شیراز**، دوره اول، پاییز ۱۳۸۸، ص ۲۳ تا ۴۰.

۳- سجادی، حسین. زارعی، رضا.(۱۳۸۶). "تاثیر ویژگی‌های موسسه‌ی حسابرسی و صاحب‌کار بر حق‌الزحمه‌ی حسابرسی" **بررسی های حسابداری و حسابرسی**، دوره ۱۴، شماره ۳، زمستان ۱۳۸۶.

۴- علوی طبار، حسین و رجبی، روح الله و شهبازی، منصوره. (۱۳۹۰).رابطه نظام راهبری و حق الزحمه حسابرسی مستقل شرکت ها" مجله دانش حسابداری، سال دوم، شماره ۵، صفحه ۷۵ تا ۱۰۱.

۵- نیک بخت محمدرضا، تنانی محسن.(۱۳۸۹) "آزمون عوامل موثر بر حق الزحمه حسابرسی صورت های مالی" **پژوهش های حسابداری مالی**; ۲(۲ (۴)):۱۱۱-۱۳۲.

۶- نیکزاد چالشتری،قدرت اله. ابراهیمی محمد و باقی ، مریم.(۱۳۹۰)" تاثیر فرصت های رشد و مشکلات نمایندگی ناشی از جریان های نقدی آزاد شرکت ها بر حق الزحمه حسابرسی".**فصلنامه حسابداری مالی**، ش ۱۱، ۱۴۴-۱۶۰.

7- Brown, Lawrence D. And Caylor, Marcus L., (2006). Corporate Governance and Firm Performance . Available At Ssrn: Http://Ssrn.Com/Abstract=586423.

8- Chen, L & Krishnan, G &Pevzner, M.(2012). "Pro Forma Disclosures, Audit Fees, and Auditor Resignations." **Journal of Accounting & Public Policy**; Vol. 31 Issue 3, pp.237-257.

9- Dittmar, Amy K. And Mahrt-Smith, Jan, (2007).Corporate Governance and the Value of Cash Holdings. Available At Ssrn: Http://Ssrn.Com/Abstract=888527.

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-23]

10- Geiger M.A. And Raghunandan K.(2002). "Auditor Tenure and Audit Reporting Failures". Auditing: **A Journal of Practice & Theory**, Vol. 21, Issue 1, Pp. 67-78.
11- Gompers, Paul A. and Ishii, Joy L. and Metrick, Andrew,(2013). Corporate Governance and Equity Prices. **Quarterly Journal of Economics**, Vol. 118, No. 1, Pp. 107-155.
12- Griffin , P &Lont, D. (2011)."Audit Fees Around Dismissals And Resignations: Additional Evidence" **Journal Of Contemporary Accounting & Economics**,
13- Hall, Linda A. and Thevenot, Maya,(2001). Adverse Internal Control over Financial Reporting Opinions and Auditor Dismissals/Resignations. **Academy of Accounting and Financial Studies Journal** 15(4) pp. 20-41 .
14- Moutinho, Vânia and Cerqueira, António and Brandao, Elisio. (2012).Audit Fees and Firm Performance. Available at Ssrn: Http://Ssrn.Com/Abstract=2180020 Or Http://Dx.Doi.Org/10.2139/Ssrn.2180020.
15- Paul B. and Gopal K. and Lee, HyeSeung and Salas, Jesus M.(2013). Is The Ceo's In-House Experience Informative About Audit Risk?. Available at Ssrn: Http://Ssrn.Com/Abstract=2290311 Or Http://Dx.Doi.Org/10.2139/Ssrn.2290311.
16- Riahi-Belkaoui, A., &Picur, R.D. (1994). Explaining Market Returns: Earnings versus Value Added Data, **Managerial Finance**, 20, 9: 44-55.

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-23]